

ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΑ ΒΟΙΩΤΙΑΣ

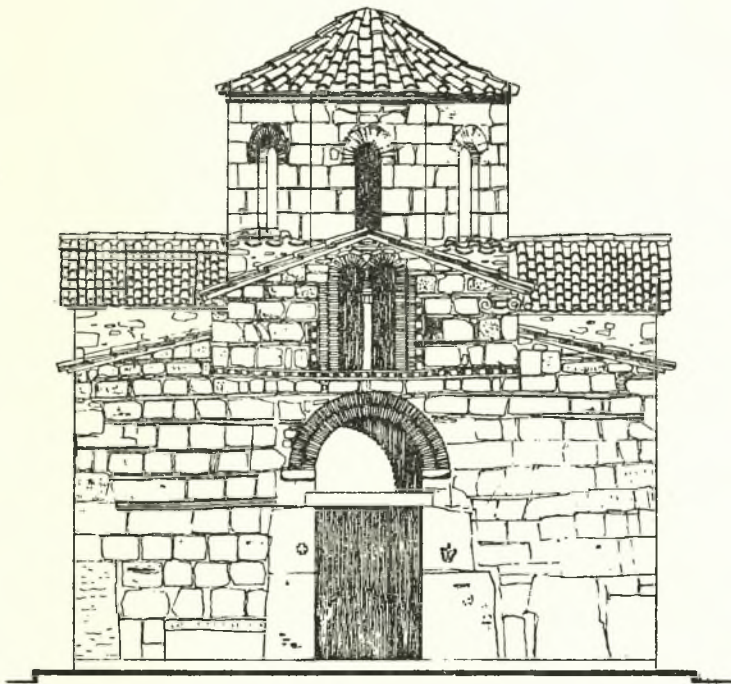
1. ΜΟΝΗ ΟΣΙΟΥ ΛΟΥΚΑ

Ἀπεπερατώθη ἡ ἀναστήλωσις τῆς Τραπεζῆς τῆς Μονῆς, διὰ τῆς κατασκευῆς τῆς ἀμφικλινοῦς στέγης ἐξ ὠπλισμένου σκυροδέματος καὶ τῆς τοποθετήσεως ξυλίνων θυρῶν καὶ παραθύρων.

Διεξάγεται ἔρευνα εἰς τὰ σημεῖα, εἰς τὰ ὅποια

154, Πίν. 136, γ. ΑΔ 19 (1964) : Χρονικά, σ. 205).

Μὲ βάσιν τὸ καταρτισθὲν παλαιότερον ὑπὸ τοῦ Ἐφόρου πρόγραμμα ἐργασιῶν, ἐπραγματοποιήθη ἐφέτος ἡ στερέωσις καὶ ἀποκατάστασις τοῦ σημαντικοῦ τούτου βυζαντινοῦ μνημείου, τὸ ὁποῖον λόγῳ σεισμικῶν δονήσεων καὶ καθιζήσεως τοῦ ἐδάφους, εὐρίσκετο εἰς λίαν ἐπικίνδυνον κατὰστασιν.

Σχέδ. 1. Σχηματάρι. Ναὸς Ἁγίου Ἰωάννου. Δυτικὴ ὄψις

ἐφάπτονται οἱ δύο ναοί, τὸ Καθολικὸν καὶ ὁ ναὸς τῆς Παναγίας, διὰ τὰ ἐξακριβωθῆ, ποῖος ἐκ τῶν δύο εἶναι προγενέστερος.

Ἀμφότεραι αἱ ἐργασίαι ἐγένοντο ὑπὸ τῆς Διευθύνσεως Ἀναστηλώσεως, εἰς ἣν ἀνήκει καὶ ἡ λεπτομερὴς δημοσίευσις.

2. ΟΙΝΟΗ (ΣΧΗΜΑΤΑΡΙ)

Α'. Ἱερὸς ναὸς Ἁγίου Ἰωάννου Νεκροταφείου

(Τεχνικά Χρονικά, τεύχος 401 - 402, Ἀθῆναι 1957, σ. 8 - 13. ΑΔ 16 (1960) : Χρονικά, σ. 76,

32

Βεβαίως ἡ λεπτομερὴς καὶ πλήρης ἔκθεσις περὶ τῶν γενομένων ἐργασιῶν ἀνήκει εἰς τὴν Διεύθυνσιν Ἀναστηλώσεως.

Ἐνταῦθα ἐκτίθενται ὀλίγα πληροφοριακὰ καὶ κατατοπιστικὰ στοιχεῖα καὶ παρέχονται φωτογραφίαι κατὰ τὰ στάδια τῶν ἐργασιῶν, ὡς καὶ σχέδια, συνταχθέντα κατὰ τὰς τελευταίας μετρήσεις.

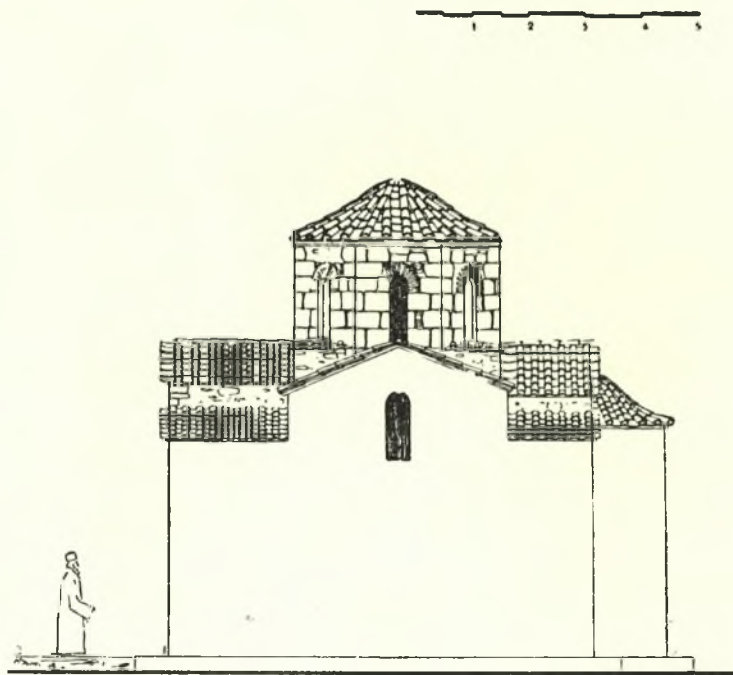
Αἱ ἐργασίαι ἔχουν ὡς ἀκολούθως:

Δυτικὸς τοῖχος. Ἀποχωμάτωσις εἰς βάθος 0,50 μ., ὥστε ἡ στάθμη τοῦ ἐδάφους νὰ κατέλθῃ χαμηλότερον τοῦ κατωφλίου καὶ τῆς ἐξοχῆς τοῦ τοίχου

(Π ί ν. 302 α-β' Σχέδ. 1). Τὸ ἄνω ἥμισυ τοῦ τοίχου τούτου ἦτο ἐπικεχρισμένον, ἐνῶ τὸ κάτω παρουσίαιζε καλὴν δόμησιν διὰ πελεκητῶν ὀρθογωνισμένων πωρολίθων, μεταξύ τῶν ὁποίων σειραὶ ὀπτῶν πλίνθων, κυρίως ὀριζοντίων, ἔδιδον τὴν ἐμφάνισιν τοῦ πλινθοπερικλείστου συστήματος. Διὰ τὴν κατασκευὴν ἐσωτερικῶν ὠπλισμένων δοκῶν πρὸς στερέωσιν τοῦ τοίχου, ἀφηρέθησαν τὰ ἐπιχρίσματα, τὰ ὁποῖα εἰς πολλὰ σημεῖα εἶχον ἀποκολληθῇ. Οὕτω, ἀπεκαλύφθησαν τὰ ἐξῆς

γρανίτου ἡμικίων καὶ ἀποκατεστάθη τοῦτο εἰς τὴν ἀρχικὴν του μορφήν. Ἐγένετο ἐνίσχυσις τῆς ὑποθεμελίωσης διὰ σκυροδέματος.

Νότιος τοῖχος. Αἱ εὐρεῖαι καὶ καθ' ὅλον τὸ ὕψος του σχηματισθεῖσαι ρωγμαὶ εἶχον καταστήσει τοῦτον σαθρόν, ἀπειλούμενον μὲ τελείαν κατάρρευσιν. Δι' ὃ παρέστη ἀνάγκη ὅπως τὸ ἀνατολικόν του μέρος, μήκους 2,50 μ., διαλυθῇ καὶ ἀνακατασκευασθῇ κατὰ τὴν αὐτὴν ἐμφάνισιν καὶ τὰς αὐτὰς διαστάσεις. Τὰ ἄλλα μέρη τοῦ τοίχου

Σχέδ. 2. Σχηματάρι. Ναὸς Ἁγίου Ἰωάννου. Νοτία ὄψις

στοιχεῖα: α) διπλὸν τόξον ἐξ ὀπτῶν πλίνθων εἰς τὴν ὑπὲρ τὴν θύραν κόγχην, β) ὀδοντωτῇ ὀριζόντιος ταινία, καταλαμβάνουσα τὸ πλάτος τῆς δυτικῆς κεραίας, γ) δίλοβον παράθυρον (ὕψους 1.30 μ.) ὑπὲρ τὴν ταινίαν, ἐξ ὀπτῶν πλίνθων, πωρίνου ἀμφικιονίσκου καὶ μαρμαρίνου ἐπιθήματος (μήκους 0,52 μ.), τὸ ὁποῖον εἰς τὴν ἐξωτερικὴν στενὴν πλευρὰν του φέρει γλυπτὸν διάκοσμον ἐκ δύο ἀνθεμίων, καὶ δ) ἰωνικὸν μαρμαρίνον κιονόκρανον εἰς τὴν νοτίαν πλευρὰν τοῦ ἀετώματος τῆς κεραίας. Πάντα τὰ στοιχεῖα ταῦτα ἀποκατεστάθησαν εἰς τὴν ἀρχικὴν των μορφήν (Π ί ν. 302 α-β' Σχέδ. 1).

Ἐκ τοῦ κατωφλίου τῆς θύρας ἀφηρέθη ὁ ἐκ

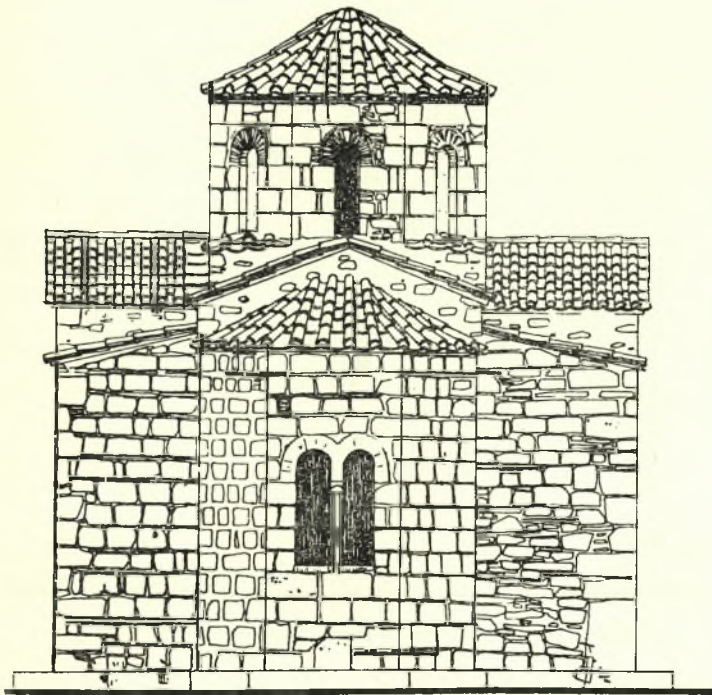
ἐξησφαλίσθησαν δι' ἐσωτερικῶν ὠπλισμένων δοκῶν ἐκ σιμέντου. Ἡ ὑποθεμελίωσις τοῦ τοίχου τούτου ἐνισχύθη διὰ σκυροδέματος βάθους 1.40 μ. Ἡ τοιχοποιία του ἦτο κοινὴ, δι' ὃ καὶ συνεπληρώθη ἡ ἐπίχρισίς του, ὡς ἦτο πρίν. Ἀπεφράγη τὸ τοξωτὸν παράθυρον ὑπὸ τὸ ἀέτωμα τῆς κεραίας (Π ί ν. 302 γ' Σχέδ. 2).

Ἀνατολικὸς τοῖχος. Καὶ ὁ τοῖχος οὗτος ἐδρίσκετο εἰς λίαν ἐπικίνδυνον κατάστασιν. Παρέστη ἀνάγκη νὰ διαλυθῇ κατὰ τὸ ἥμισυ ἢ νοτίως τῆς κόγχης πλευρὰ καὶ ἀνακατασκευασθῇ, ἀφοῦ προηγουμένως ἐσημειώθησαν οἱ ἀφαιρεθέντες λίθοι, ὥστε οὗτοι νὰ ἐπανατοποθετηθοῦν ἀκριβῶς εἰς τὰς ἰδίας των θέσεις.

Τρεῖς ἐσωτερικαὶ ὠπλισμένοι δοκοὶ, κατασκευασθεῖσαι εἰς διάφορα ὕψη, συνέδεσαν τὴν πλευρὰν ταύτην πρὸς τὴν κόγχην καὶ τὸν ἀνακατασκευασθέντα, ὁμοίως, νότιον τοῖχον. Ἀνακατεσκευάσθη ἐν μέρει καὶ ἡσφαλίσθη δι' ἐσωτερι-

ῆ ὑποθεμελίωσις δι' ὠπλισμένου σκυροδέματος εἰς βάθος 1.40 - 1.50 μ.

Ἐπειδὴ ἡ τοιχοποιία τοῦ ἀνατολικοῦ τοίχου, εἶναι, εἰς ἐμφάνισιν, ἡ αὐτὴ περίπου πρὸς τὴν τοῦ δυτικοῦ, ἀφηρέθησαν τὰ ἐπιχρίσματα καὶ ἀφέθη

Σχέδ. 3. Σχηματάρι. Ναος Ἁγίου Ἰωάννου. Ἀνατολικὴ ὄψις

κῶν δοκῶν τὸ ὑπὲρ τὸ δίλοβον παράθυρον τμήμα τῆς κόγχης. Τὸ τεταρτοσφαίριον ταύτης ἐπενδύθη δι' ὠπλισμένου μανδύου ἐκ σκυροδέματος καὶ ἐκαλύφθη ἐκ νέου διὰ τῆς κεραμώσεως.

Ἀποκατεστάθη τὸ δίλοβον παράθυρον τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς κόγχης. Καθ' ὅλον τὸ μήκος τῆς κορυφῆς τῶν τριῶν μερῶν τοῦ ἀνατολικοῦ τοίχου κατεσκευάσθη ἐσωτερικῶς ὠπλισμένη δοκὸς ἐκ σκυροδέματος πρὸς ἀποτελεσματικὴν ἐξασφάλισιν. Διὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἐνισχύθη

αὕτη ἀκάλυπτος (Πίν. 303 α - β· Σχ. ἐδ. 3).

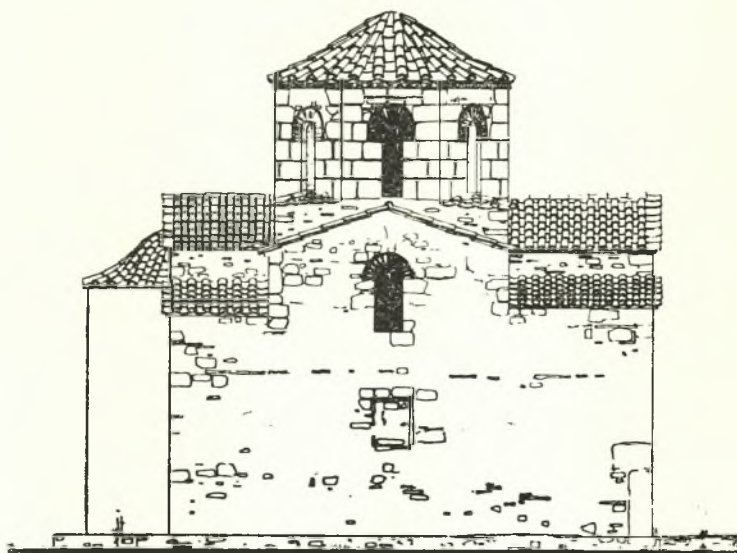
Βόρειος τοῖχος. Ἀποχωμάτωσις εἰς ἀπόστασιν 2.80 μ. ἀπὸ τοῦ τοίχου καὶ εἰς βάθος 0,75 μ. Ἡ ἐπιφάνεια τοῦ τοίχου ἦτο ἐπικεχρισμένη. Μεγάλα τμήματα τοῦ ἐπιχρίσματος εἶχον ἀποκολληθῆ καὶ ἄλλα ἦσαν τελείως σαθρά. Ἐκρίθη σκόπιμον νὰ ἀφαιρεθοῦν τὰ ἐπιχρίσματα ἀπὸ ὅλην τὴν ἐπιφάνειαν. Ἡ ἀποκαλυφθεῖσα τοιχοποιία παρουσιάζει ἐνδιαφέρον διὰ τοῦ τονισμοῦ τῶν δόμων μὲ κεράμους, μήκους 0,40 μ., ὀριζοντίως

τοποθετημένων. Εἰς τὰς γωνίας ἔχει γίνει χρήσις μεγάλων φαιῶν λίθων ἢ παρολίθων καλῶς εἰργασμένων. Ἀποκατεστάθη τὸ τοξωτὸν παράθυρον κάτωθεν τοῦ ἀετώματος τῆς κεραίας. Χαμηλότερον ἀπεκαλύφθη ἕτερον παράθυρον, τετράγωνον, τὸ ὁποῖον ἀφέθη τειχισμένον (Πί ν. 303 γ - δ· Σχ έ δ. 4).

Στέγαι. Ἀφαίσεις τῆς κεραμάσεως καὶ χω-

Καθ' ὅλον τὸ μήκος καὶ τῶν τεσσάρων τοίχων τοῦ κτηρίου κατεσκευάσθη εἰς τὴν βάσιν τούτων προστατευτικὸν «πεζούλι», πλάτους 0,40 μ. καὶ ὕψους 0,60 - 0,75 μ., τὸ ὁποῖον εἶναι ὁρατὸν ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους εἰς ὕψος 0,20 μ.

Ἐσωτερικόν. Ἦτο ἐπικεχρισμένον καὶ παρουσίαζε τὴν αὐτὴν ἐπικίνδυνον κατάστασιν, ὥς καὶ τὸ ἐξωτερικόν (Πί ν. 305 β - γ).

Σχ έ δ. 4. Σχηματάρι. Ναὸς Ἁγίου Ἰωάννου. Βορεῖα ὄψις

μάτων, ὕψους 0,20 - 0,30 μ. Ἐπικάλυψις ὅλων τῶν ἐπιφανειῶν δι' ὀπλισμένου μανδύου ἐκ σκυροδέματος, ὕψους 0,15 μ. καὶ ἐπανατοποθέτησις τῶν κεράμων (Πί ν. 304 α - β).

Εἰς τὸ τύμπανον ἀπεφράγησαν καὶ ἀποκατεστάθησαν τὰ τέσσαρα τοξωτὰ παράθυρα. Ταῦτα δὲν ἔχουν τὰς αὐτὰς διαστάσεις. Ἀνατολικόν: 1.12 x 0,32 μ., βόρειον: 1.23 x 0,34 μ., δυτικόν: 1.21 x 0,35 μ., καὶ νότιον: 1.14 x 0,345 μ. (Πί ν. 304 γ, 305 α).

Εἰς τὰ παράθυρα τοῦ τρούλλου ὥς καὶ εἰς τὰ τῶν κεραίων ἐτοποθετήθησαν σιδηρᾷ ὕαλοστάσια.

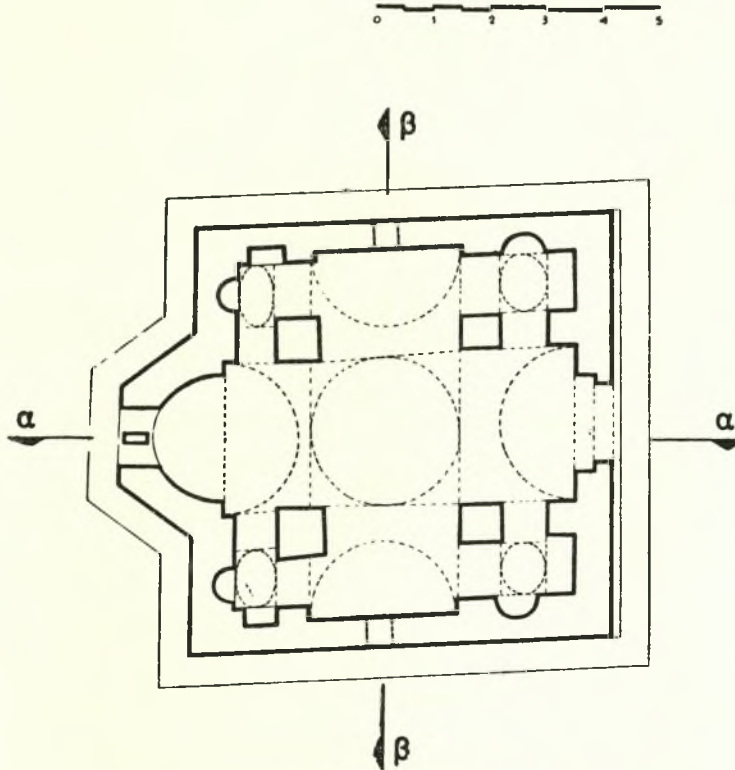
Δι' ἐσωτερικῶν ὀπλισμένων δοκῶν καὶ καταλήλων «συρραφῶν» καὶ συμπληρώσεων ἐξουδετερώθη ὁ κίνδυνος. Διελύθη τὸ σαθρὸν μεταγενέστερον κτιστὸν τέμπλον. Κατὰ τὰς ἐργασίας αὐτὰς παρετηρήθη ὅτι ὑπὸ τὰ ἐπιχρίσματα ὑπῆρχον τοιχογραφίαι. Συνεργεῖον ὑπὸ τὸν μουσειακὸν ζωγράφον - συντηρητὴν κ. Τάσον Μαργαριτῶφ ἀφῆρσε τὰ ἐπιχρίσματα, ἡσφάλισε τὰς τοιχογραφίας κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν οἰκοδομικῶν ἐργασιῶν καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐστερέωσε ταύτας. Ἐπ' αὐτῶν ὑπῆρχον ἔντονα τὰ ἱχνη τῆς διὰ πυρὸς καταστροφῆς τῶν.

Τὰ ἀποκαλυφθέντα τμήματα τῶν τοιχογραφιῶν

ἀνήκουν εἰς τὸ τύμπανον τοῦ τροῦλλου, τὴν νοτίαν κεραίαν, τὸ ΝΔ. διαμέρισμα καὶ τὴν δυτικὴν κεραίαν. Τὰ θέματα κατανέμονται ὡς ἑξῆς:

α. *Τροῦλλος καὶ τύμπανον* (Σχέδ. 5, 6 καὶ 7). Ἡ ἐπιφάνεια διαιρεῖται καθ' ὕψος εἰς τρεῖς ζώνας: Εἰς τὴν ἀνωτέραν εἰκονίζεται ὁ Παντοκράτωρ. Ὑπενθυμίζεται ἔδῳ ὅτι οὗτος ἀπεκολλήθη παλαιότερον καὶ μετεφέρθη εἰς τὴν συλλο-

γ. *ΝΔ. διαμέρισμα*. Εἰς τὴν ἀσπίδα ὁ Χριστὸς ὡς Ἐμμανουήλ(;) περιστοιχιζόμενος ὑπὸ τεσσάρων Προφητῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ταυτίζονται ὁ Ἰωνᾶς (Πί ν. 306 α) καὶ ὁ Ἀβακούμ. Εἰς τὸ ἀνατολικὸν τόξον εἰκονίζονται δύο Ἅγιοι Ἱεράρχαι, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ εἰς εἶναι ὁ Ἅγιος Κύριλλος. Εἰς τὸ βόρειον τόξον εἰκονίζονται δύο Προφῆται, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ εἰς εἶναι ὁ Δανιὴλ

Σχέδ. 5. Σχηματάρι. Ναὸς Ἁγίου Ἰωάννου. Κάτοψις

γὴν τοῦ Βυζαντινοῦ Μουσείου Ἀθηνῶν. (ΑΔ 16 (1960): Χρονικά σ. 76 καὶ 154). Εἰς τὴν δευτέραν ζώνην εἰκονίζοντο, πιθανῶς, αἱ Οὐράνιαι Δυνάμεις ἢ οἱ Ἀπόστολοι καὶ εἰς τὴν κατωτέραν οἱ Προφῆται, οἱ ὅποιοι κατελάμβανον τὰ μεταξὺ τῶν τεσσάρων παραθύρων διαστήματα. Τούτων σφάζονται μόνον οἱ πόδες.

β. *Νοτία κεραία*. Εἰς τὸ δυτικὸν ἥμισυ τῆς καμάρας εἰκονίζετο, κατὰ τὴν ἐπιγραφὴν ἢ γέννησις. Ταύτης σφάζονται: δύο καθήμενοι ποιμένες, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ εἰς παίζει τὸν αὐλόν, ἢ εἰσοδος τοῦ σπηλαίου καὶ ὁ φωτοστέφανος τῆς Θεοτόκου.

καὶ εἰς τὸ ἐσωρράχιον ὁ Ἅγιος Βασίλειος (Πί ν. 306 β), ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος (Πί ν. 307 α) καὶ τὸ κάτω μέρος τοῦ ἐνδύματος ἑτέρου Ἁγίου κατεστραμμένου.

Εἰς τὴν δυτικὴν, τέλος, πλευρὰν τοῦ διαμερίσματος εἰκονίζεται ἡ Θεοτόκος, ΜΡ-ΘΥ, ἐν μέσῳ δύο Ἀγγέλων.

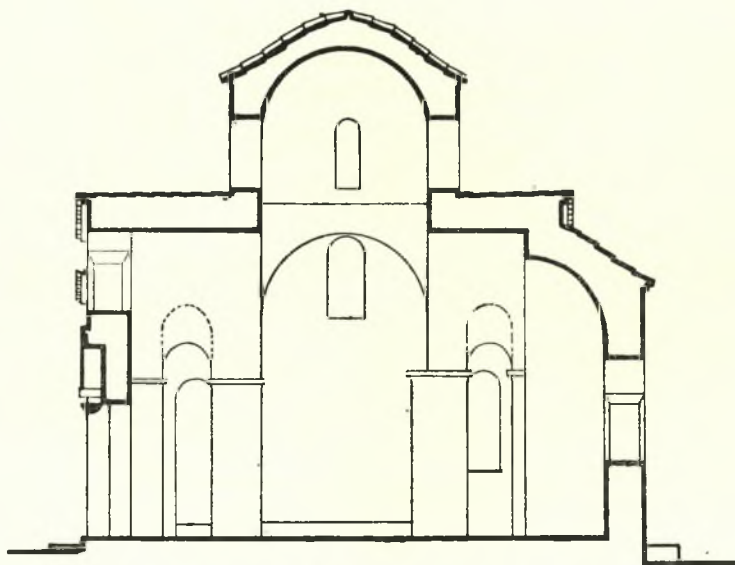
δ. *Δυτικὴ κεραία*. Εἰς τὸ νότιον ἥμισυ τῆς καμάρας εἰκονίζεται ἡ Βαῖφόρος καὶ κάτωθεν ταύτης πρὸς Δ., εἰς Ἅγιος Στυλῖτης.

Ἡ μελέτη καὶ ἡ χρονολογικὴ κατάταξις τῶν τοιχογραφιῶν θὰ γίνῃ μετὰ τὸν καθαρισμὸν αὐτῶν.

Κατά τὰς ἐργασίας ἀπεκαλύφθησαν ἐντετειχισμένα εἰς διάφορα μέρη τῆς τοικοδομίας τοῦ ναοῦ καὶ περισυνελέγησαν μαρμάρινα ἢ πώρινα ἀρχιτεκτονικά μέλη (Πί ν. 307 β - γ καὶ 308 α), τμήμα ἐπιγραφῆς διὰ κεφαλαίων γραμμάτων, .. ICEN εἰς τὴν ΒΑ. γωνίαν τῆς κόγχης τοῦ

Συγκεκριμένως ἐγένοντο τὰ ἐξῆς:

1) Ἀπὸ ἀλλάγη τὸ κτήριον τῶν ἐπιχώσεων ἐσωτερικῶς καὶ τῶν μάζων ἐσωτερικῶς. Καὶ ἐξωτερικῶς μὲν, τὸ ἐπίπεδον τοῦ ἐδάφους κατῆλθε χαμηλότερον τοῦ ἀποκαλυφθέντος καταφλίου τῆς θύρας τοῦ δυτικοῦ τοίχου, ἐσωτερικῶς δὲ εὐρέθη

Σχ. 6. Σχηματάρι. Ναὸς Ἁγίου Ἰωάννου. Τομή κατὰ μήκος

ἱεροῦ καὶ δυσανάγνωστος ἐπιγραφὴ διὰ μελανοῦ χρώματος εἰς τὴν μικρογράμματον γραφὴν ἐπὶ πῶρου λίθου εἰς τὸν βόρειον ἐσωτερικὸν τοῖχον.

Β'. Ναὸς Ἁγίας Παρασκευῆς

(Τεχνικὰ Χρονικά, τεύχος 401 - 402, Ἀθῆναι 1957, σ. 3 - 8. ΑΔ 16 (1960): Χρονικά, σ. 154. ΑΔ 19 (1964): Χρονικά, σ. 205).

Τὸ κτίσμα εἶχεν ἐπιχωσθῇ κατὰ σημαντικὸν μέρος τοῦ ὕψους του, εἶχε δὲ καταρρεύσει ὁ τροῦλλος του μετὰ τμήματος τῶν κεραιῶν. Πέρυσι κατηρτίσθη ὑπὸ τοῦ Ἐφόρου πρόγραμμα ἐργασιῶν διὰ τὴν στερέωσιν καὶ ἀποκατάστασιν του. Ἐκ τοῦ προγράμματος τούτου ἐπραγματοποιήθη ἐφέτος μέρος μόνον.

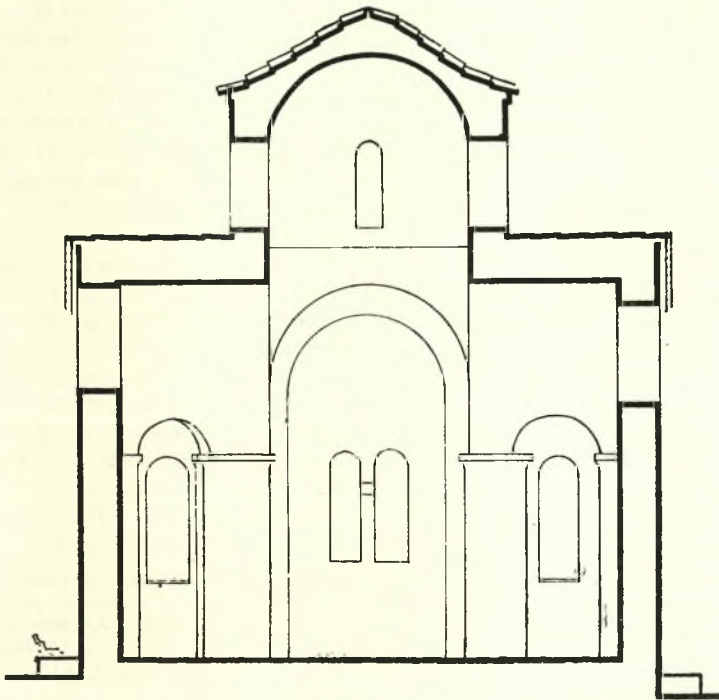
τὸ ἀρχικὸν δάπεδον, ἢ ἐπίστρωσις ὁμοῦ τοῦ ὁποῦ ἐλλεῖπει. Οὕτω, τὸ μνημεῖον ἐπανεῦρε τὰς φυσικὰς καὶ τόσον ἀρμονικὰς του ἀναλογίας.

2) Συνεπληρώθη ἡ ἀνωδομία τοῦ κτηρίου δι' ἀποκαταστάσεως τῶν κεραιῶν καὶ τῶν ἐπιπέδων τῆς στέγης (Πί ν. 308 β, 309 α - β). Ἐκ τῶν ἀνευρεθέντων κατὰ τὴν ἔρευναν στοιχείων κατέστη δυνατόν νὰ προσδιορισθοῦν μετ' ἀκριβείας αἱ διαστάσεις καὶ ἡ μορφή τῶν συμπληρωθέντων μερῶν. Οὕτω, διὰ τῆς συνεχίσεως τῶν ἐργασιῶν κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος καὶ κυρίως διὰ τῆς ἐπιστρώσεως τῶν στεγῶν διὰ κεράμων καὶ τῆς κατασκευῆς τοῦ τροῦλλου, θὰ ἀποκτήσῃ τὸ κομψὸν τοῦτο μνημεῖον τὴν ἀρμόζουσαν ἐμφάνισιν.

3. ΘΗΒΑΙ

Οικόπεδον Στ. Σταμάτη. Κατά τὴν διάνοξιν θεμελίων πρὸς οἰκοδόμησιν ἐπὶ τοῦ οἰκοπέδου τοῦ κ. Στ. Σταμάτη, εἰς τὸ κέντρον τῆς πόλεως, παρατηρήθησαν ἱχνὴ ἀρχαίων κατασκευῶν εἰς

καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς διερευνήσεως ταύτης ἀνήκει εἰς τὴν ὡς ἀνωτέρω Ἑφορείαν. Εἰς ἐμὲ παρεχωρήθη τὸ δικαίωμα τῆς μελέτης καὶ δημοσιεύσεως τοῦ ψηφιδωτοῦ δαπέδου. Δεδομένου ὅμως, ὅτι αἱ ἐργασίαι τῆς ἀποκαλύψεώς του συνε-

Σχέδ. 7. Σχηματᾶρι. Ναὸς Ἁγίου Ἰωάννου. Τομὴ κατὰ πλάτος

ἐπάλληλα στρώματα. Κατόπιν τούτου διεκόπησαν αἱ ἐργασίαι τῆς οἰκοδομήσεως καὶ ἀνέλαβε τὴν ἔρευναν τοῦ χώρου τὸ ἐπιστημονικὸν προσωπικὸν τῆς Ἑφορείας Ἀρχαιοτήτων Θηβῶν. Εἰς βάθος 3.70 μ., περίπου, εὐρέθη ψηφιδωτὸν δάπεδον, εἰς τὴν ἀποκάλυψιν καὶ ἔρευναν τοῦ ὁποίου προσκληθεῖς ὑπὸ τῆς Ἑφορείας Θηβῶν, ἔλαβον μέρος. Ἡ λεπτομερὴς ἐκθεσις περὶ τῆς πορείας τῶν ἐργασιῶν διερευνήσεως τοῦ χώρου

χίσθησαν καὶ μετὰ τὴν λήξιν τοῦ ἔτους 1964, δίδονται ἐνταῦθα ἐλάχιστα πληροφοριακὰ στοιχεῖα καὶ μικρὸς ἀριθμὸς φωτογραφιῶν.

Ἐπὶ τοῦ κτηρίου, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκε τὸ ψηφιδωτόν, εἶχον οἰκοδομηθῆ εἰς μεταγενεστέρας περιόδους ἐπάλληλα κτίσματα, τὰ παλαιότερα τῶν ὁποίων ἐθεμελιώθησαν ἀπ' εὐθείας ἐπὶ τοῦ ψηφιδωτοῦ δαπέδου καὶ ἐπροξένησαν εἰς αὐτὸ, ὡς ἦτο ἐπόμενον, φθοράς.

Τὰ κτίσματα ταῦτα, ὡς συνάγεται ἐκ τοῦ τρόπου δομῆσεως τῶν ἀποκαλυφθέντων λειψάνων τῶν τοίχων των (Πί ν. 309 γ-δ), ἀνάγονται εἰς τοὺς μέσους βυζαντινοὺς αἰῶνας (9ον καὶ 10ον μ.Χ.), εἰς ἐποχὴν δηλαδὴ ἀκμῆς τῶν Θηβῶν. Πάντα τὰ λείψανα τῶν ἐπὶ τοῦ ψηφιδωτοῦ δαπέδου μεταγενεστέρων κατασκευῶν διελύθησαν, ἀφοῦ προηγουμένως ἐσχεδιάσθησαν καὶ ἐφωτογραφήθησαν.

Τὸ ἐπὶ τοῦ οἰκοπέδου τοῦ κ. Σταμάτη ἀποκαλυφθὲν ψηφιδωτὸν ἀποτελεῖ μέρος μόνον δαπέδου μεγάλων, ὡς εἰκάζεται, διαστάσεων, τὸ ὁποῖον ἐκτείνεται ὑπὸ τὰς συγχρόνους οἰκοδομὰς τὰς εὐρισκομένας εἰς τὴν βορείαν, ἀνατολικὴν καὶ νοτίαν πλευρὰν (Πί ν. 310 α).

Εἶναι ἀναμφισβήτητον, ὅτι κατὰ τὴν διάνοξιν τῶν θεμελίων πρὸς κατασκευὴν τῶν οἰκοδομῶν τούτων εὐρέθη τὸ ψηφιδωτὸν δάπεδον. Καὶ τὸ μὲν τμήμα αὐτοῦ τὸ ἐκτεινόμενον ὑπὸ τὴν πρὸς Α. κειμένην οἰκίαν ἔχει τελειῶς καταστραφῇ καὶ ἐξαφανισθῇ, καθόσον τὸ ὑπόγειον τῆς οἰκίας ταύτης κατέρχεται χαμηλότερον τοῦ ἐπιπέδου τοῦ ψηφιδωτοῦ δαπέδου. Τὰ τμήματα ὅμως αὐτοῦ, τὰ ἐκτεινόμενα ὑπὸ τὰς οἰκίας τὰς κειμένας πρὸς Β. καὶ Ν., θὰ ὑφίστανται ἀκόμη μὲ ὠρισμένας, φυσικὰ, ζημίας.

Ἐτέραν φθοράν ὑπέστη τὸ ψηφιδωτὸν κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, ἐκ τῆς διανοίξεως ἐπ' αὐτοῦ βόθρου διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ὑπερκειμένης οἰκίας. Ὁ βόθρος οὗτος εὐρίσκεται νοτίως μεγάλης μαρμαρίνης πλακός, ἡ ὁποία, σφζομένη κατὰ χώραν, ἀνῆκεν εἰς τὸ κατώφλιον θύρας τοῦ ἀρχαίου κτηρίου (Πί ν. 310 α-β).

Τὸ ἀποκαλυφθὲν ψηφιδωτὸν, δι' ἐνὸς μεσοτοιχοῦ εἰς τὸν ὁποῖον ἀνῆκε καὶ ἡ προηγουμένως ἀναφερθεῖσα μαρμαρίνη πλάξ, διαιρεῖται εἰς δύο μεγάλα σύνολα. Ἐκ τούτων τὸ δυτικόν, πλάτους 3.40 μ., ὡς συμπεραίνεται ἐκ τῆς διατάξεως τῶν θεμάτων, ἔχει τὸν κατὰ μῆκος ἄξονα αὐτοῦ ἀπὸ Β. πρὸς Ν., ἐνῶ τὸ ἀνατολικόν, μῆκους 4.25 καὶ πλάτους 7.80 μ. (αἱ διαστάσεις ἀνήκουν μόνον εἰς τὸ ἀποκαλυφθὲν τμήμα) ἔχει τὸν κατὰ μῆκος ἄξονα αὐτοῦ ἀπὸ Α. πρὸς Δ. (Πί ν. 310 α).

Τὸ πρὸς Δ. ψηφιδωτὸν δάπεδον, τὸ ὁποῖον ἀνῆκε προφανῶς εἰς ἓν εἶδος προθαλάμου, νάρθηκος ἢ διαδρόμου, παρουσιάζει πλουσιώτατον καὶ ἄκρως ἐνδιαφέροντα διακοσμον. Πλαίσια ἐκ ποικίλων γεωμετρικῶν σχεδίων διαιροῦν τὸν χώρον εἰς τετράγωνα καὶ παραλληλόγραμμα (Πί ν. 310 β). Τὸ τετράγωνον, τὸ καταλαμβάνον τὸ βόρειον ἄκρον τοῦ χώρου, ὑποδιαιρεῖται εἰς τέσσαρα μικρότερα τετράγωνα, ἐντὸς τῶν ὁποίων εἰκονίζονται τέσσαρες μῆνες τοῦ ἔτους: Ἰούλιος,

Φεβρουάριος, Μάιος καὶ Ἀπρίλιος, ἕκαστος τῶν ὁποίων φέρει τὸ χαρακτηριστικὸν σύμβολον αὐτοῦ, ἦτοι: ὁ Ἰούλιος (θεριστῆς) δέσμην στάχυων (Πί ν. 311 α), ὁ Φεβρουάριος ζευγὸς νησσῶν (Πί ν. 311 β), ὁ Μάιος κάλαθον πλήρη ἀνθέων—ἐνταῦθα εἶναι κατεστραμμένοις ὑπὸ πλακὸς τοποθετηθείσης μεταγενεστέρως εἰς τὴν θέσιν του (Πί ν. 312 α) καὶ ὁ Ἀπρίλιος ἄμνόν (Πί ν. 312 β).

Τὸν νοτίως τοῦ τετραγώνου τῶν μηνῶν χώρον καταλαμβάνει ὀρθογώνιον παραλληλόγραμμα, τοῦ ὁποῖου ἀπεκαλύφθη μέρος μόνον (Πί ν. 310 β). Εἰς αὐτὸ εἰκονίζετο σκηνὴ κυνηγίου, ὡς εἰκάζεται ἐκ τοῦ φέροντος πῖλον καὶ βραχεῖαν περισκελίδα κυνηγοῦ, ὁ ὁποῖος μὲ τὸ ἀκόντιόν του πλήττει τὸ θήραμα, πρὸς τὸ ὁποῖον σπεύδει καὶ ὁ κύων αὐτοῦ. Εἰς τὸ βόρειον ἄκρον τῆς παραστάσεως ταύτης εἰκονίζεται δυσμορφος ἀνὴρ, τοῦ ὁποῖου τὸ ὄνομα δηλοῦται διὰ κεφαλαίων γραμμάτων: Α Κ Κ Ω Λ Ο C. Οὗτος ἔχει ἐστραμμένην τὴν ράχην πρὸς τὴν σκηνὴν τοῦ κυνηγίου καὶ ἀδιαφορῶν διὰ τὰ ὅπισθεν αὐτοῦ διαδραματιζόμενα, ἐπιδίδεται μετὰ βουλημίας εἰς τὴν καταβρόχθισιν ὑδροπέποντος πιθανῶς (Πί ν. 310 β καὶ 313 α).

Ἐπιγραφὴ εἰς πέντε στίχους, μεταξὺ τοῦ τετραγώνου τῶν μηνῶν καὶ τοῦ παραλληλογράμμου, ἀναφέρει τρεῖς ἄνδρας, οἱ ὁποῖοι συνετέλεσαν ὥστε νὰ κατασκευασθῇ «τὸ μουσίον» ἢ ψηφιδωτόν. Οἱ ἄνδρες οὗτοι εἶναι οἱ ἐξῆς:

Ὁ Δημήτριος, ὁ ὁποῖος συνέλαβε τὸ σχέδιον, ὁ Ἐπιφάνης, ὁ ὁποῖος ἐξετέλεσε, καὶ ὁ Ἱερεὺς καὶ διδάσκαλος τῶν θείων λόγων Παῦλος, ὁ ὁποῖος ἦτο ἡ ψυχὴ τοῦ ὅλου ἔργου.

Ἡ ἐπιγραφὴ (Πί ν. 313 β) ἔχει ὡς ἐξῆς, τηρουμένης τῆς ὀρθογραφίας της:

*Δημήτριος Ἐπιφάνης τε τὸ μουσίον ποιεῖ
Δημήτριος μὲν ἐνόησας τὴν γραφὴν
ταύτης δ' ὑπουργὸς Ἐπιφάνης εὐνοῦστα(ο)ς
Παῦλος δὲ πάντων αἰτίας τῶν εὐπρεπ(ῶν)ς
Ἱερεὺς τε καὶ θείων λόγων διδάσκαλος*

Ἀνατολικῶς τοῦ τετραγώνου τῶν μηνῶν καὶ πρὸ τῆς μαρμαρίνης πλακός τοῦ κατωφλίου (Πί ν. 310 α-β) ὑπῆρχεν ἑτέρα ἐπιγραφὴ εἰς τρεῖς στίχους, τῆς ὁποίας σφζονται μόνον τὰ ἐξῆς:

*..... ἀπο μορφήν
..... μενον οὐδ' ἀγε γέρας
..... χνη πάντα τετέλεσεν ἄπερ νοδὸς ἐνθετο χερσὶ*

Τὸ ἀνατολικὸν μέρος τοῦ ἀποκαλυφθέντος ψηφιδωτοῦ δαπέδου εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον κατεστραμμένον (Πί ν. 314 α). Καὶ τὸ μὲν μέσον διάχωρον ἔχει τελειῶς ἐξαφανισθῇ, ἐκ δὲ τῶν δύο πλαγίων σφζονται μικρὰ τμήματα.

Ὁ διάκοσμος αὐτῶν ἀποτελεῖται ἐκ σπουδαίας ποικιλίας πτηνῶν, τὰ ὅποια εἰκονίζονται ἐντὸς κύκλων ἐγγραφομένων εἰς τετράγωνα (Πί ν. 314 β).

Πρὸ τοῦ κατεστραμμένου μεσαίου διαχώρου σφύζεται ἐπιγραφή εἰς τέσσαρας στίχους (Πί ν. 314 α), ἔχουσα οὕτω:

*Πολλῆς πάλοι μετεῖχον ἀπρεποῖς θέας
 Ἀλλὰ με δ' σεμνὸς καὶ σοφὸς διδάσκαλος
 τῆς ἀρθοδόξου πίστεως Κωνσταντῖνος
 ἔδιδεν οὕτω περιφανῶς ἡσκ(ημ)ένον*

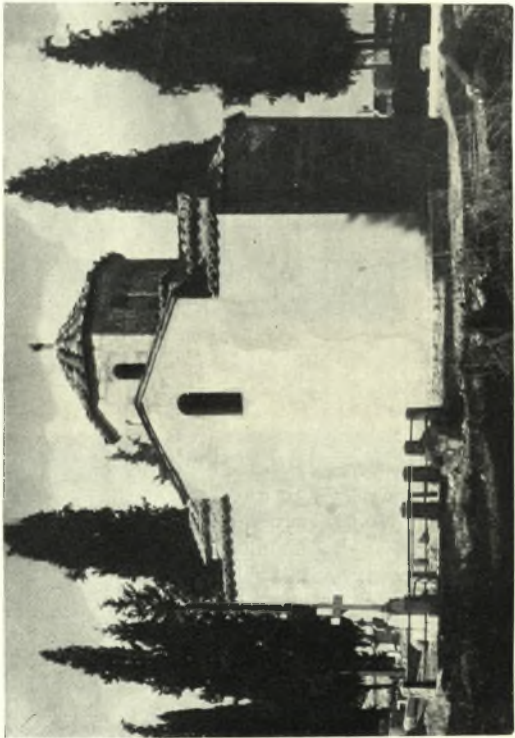
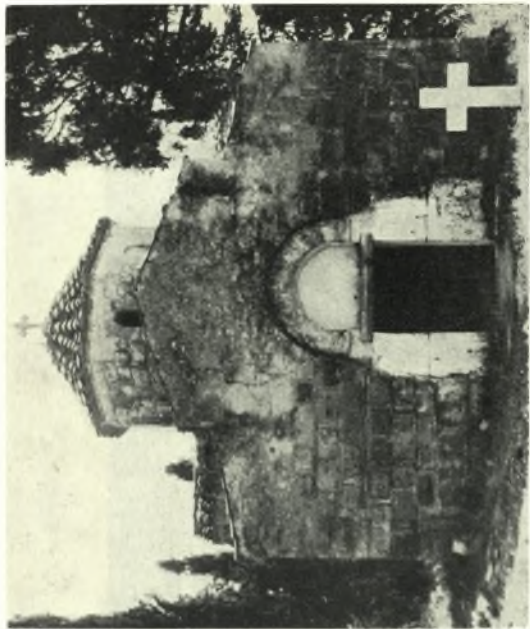
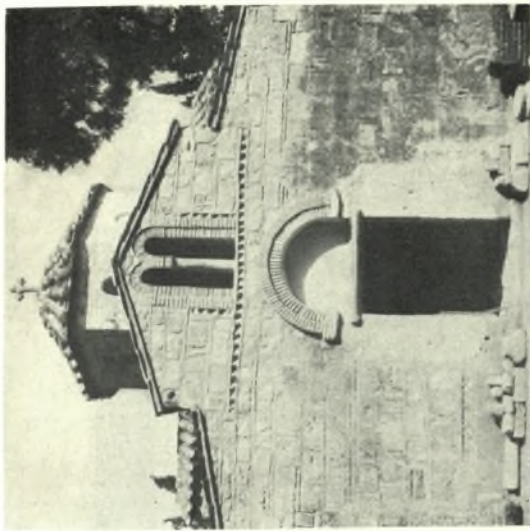
Ἡ ἐπιγραφή εἶναι σαφής.

Ἡ μελέτη καὶ δημοσίευσίς τοῦ ἀποκαλυφθέντος ὡς ἀνωτέρω, ψηφιδωτοῦ θὰ γίνῃ μετὰ τὸ πέρας, τῶν ἐργασιῶν, αἱ ὅποια, ὡς ἐλέχθη ἤδη, συνεχίζονται καὶ κατὰ τὸ 1965.

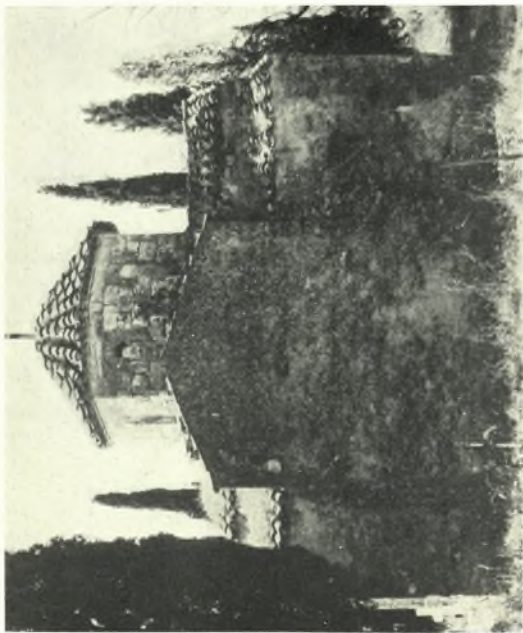
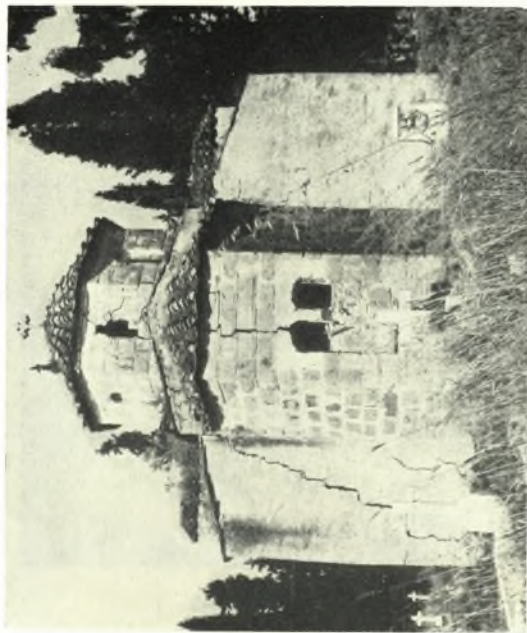
4. ΛΕΒΑΔΕΙΑ

Κατηρτίσθη ὑπὸ τοῦ Ἐφόρου πρόγραμμα ἐργασιῶν διὰ τὴν συντήρησιν, στερέωσιν καὶ διαμόρφωσιν τοῦ φρουρίου τῆς πόλεως, διὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος 1965.

Π. ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ

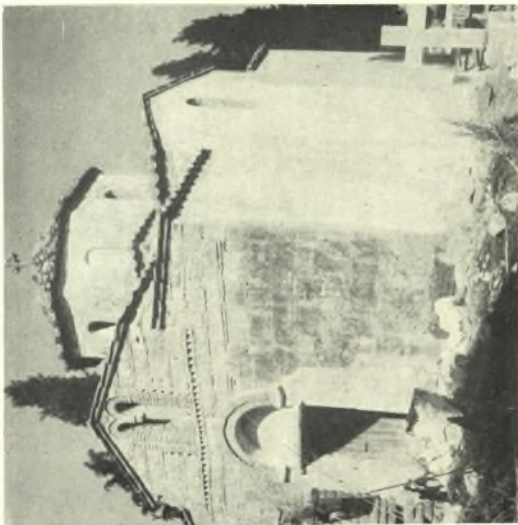
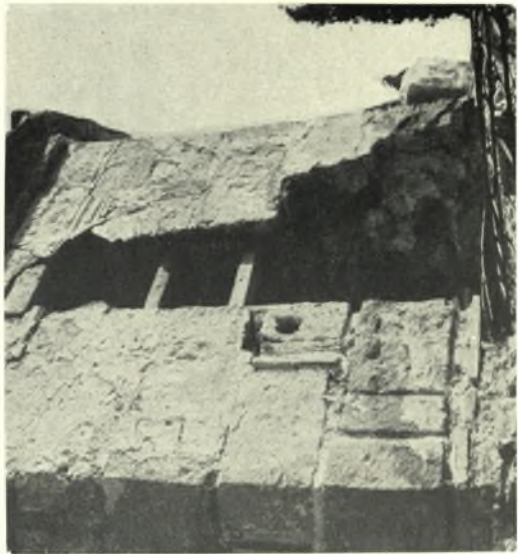
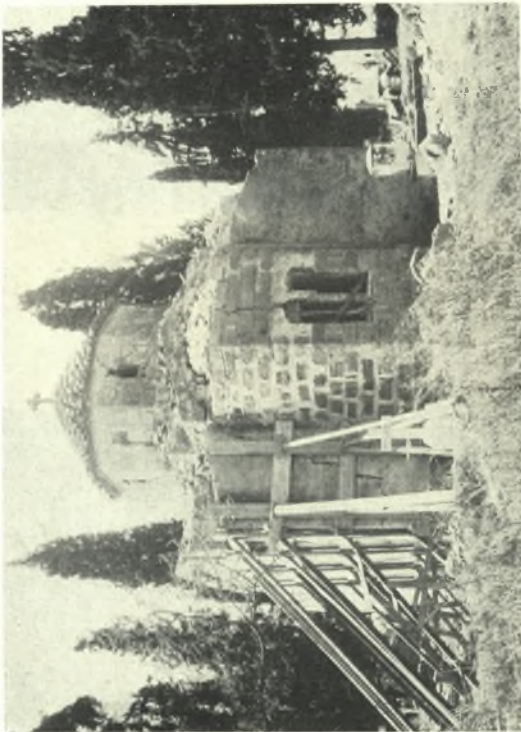

Βοιωτία. Σχηματάρι. Ναός Ἁγίου Ἰωάννου: α - β. Ἡ δυτικὴ πλευρὰ πρὸ καὶ μετὰ τῶς ἐργασίας, γ. Ἡ νοτιὰ πλευρὰ μετὰ τῶς ἐργασίας
Π. ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ

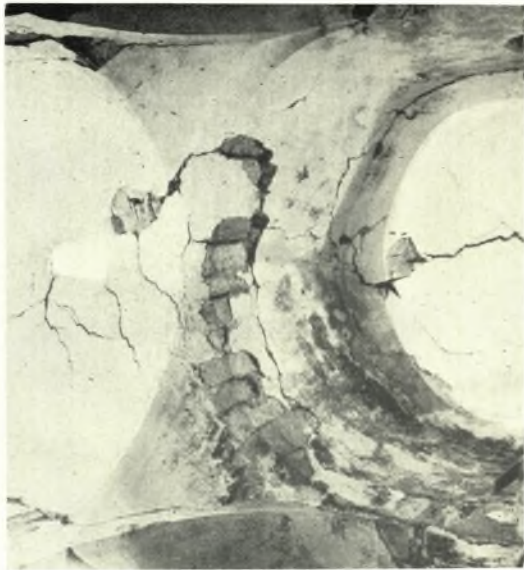
Βοιωτία. Σχηματάρι. Ναός Ἁγίου Ἰωάννου: α - β. Ἡ ἀνατολική πλευρά πρὸ καὶ μετὰ τὰς ἐργασίας, γ - δ. Ἡ βορεία πλευρά πρὸ καὶ μετὰ τὰς ἐργασίας

Π. ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ

Βοιωτία. Σχηματάρι: α - β. Ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου πρὸ καὶ μετὰ τὰς ἐργασίας, γ. Παράθυρον τοῦ τρούλλου πρὸ τῶν ἐργασιῶν

Π. ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ

Βοιωτία. Σχηματάρι. Ναός Ἁγίου Ἰωάννου: α. Παράθυρον τοῦ τρούλλου μετὰ τὰς ἐργασίας,
γ - δ. Τμήμα τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ ναοῦ πρὸ τῶν ἐργασιῶν

Π. ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ

Βοιωτία. Σχηματάρι. Ναός Ἁγίου Ἰωάννου: α. Ὁ Προφήτης Ἰωνάς, β. Ὁ Ἅγιος Βασίλειος

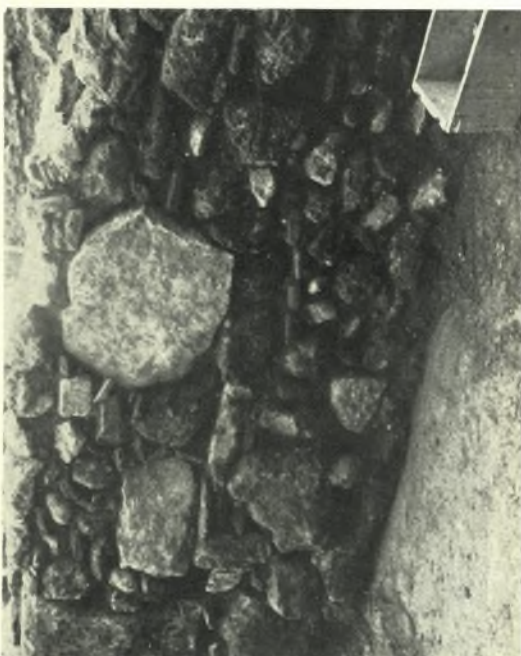
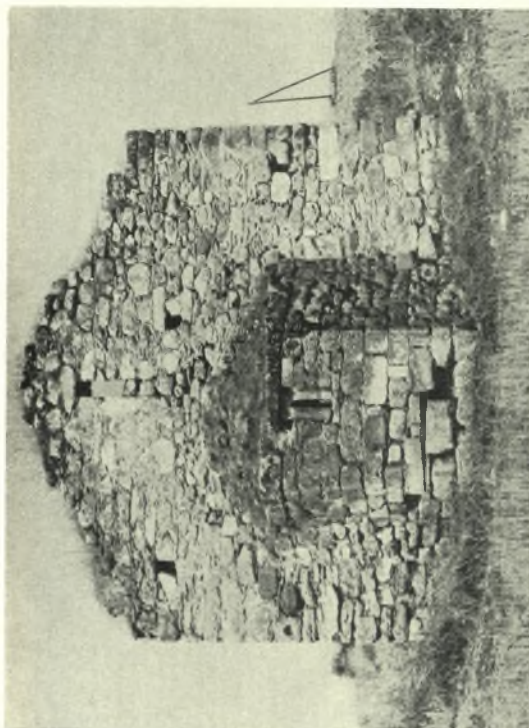
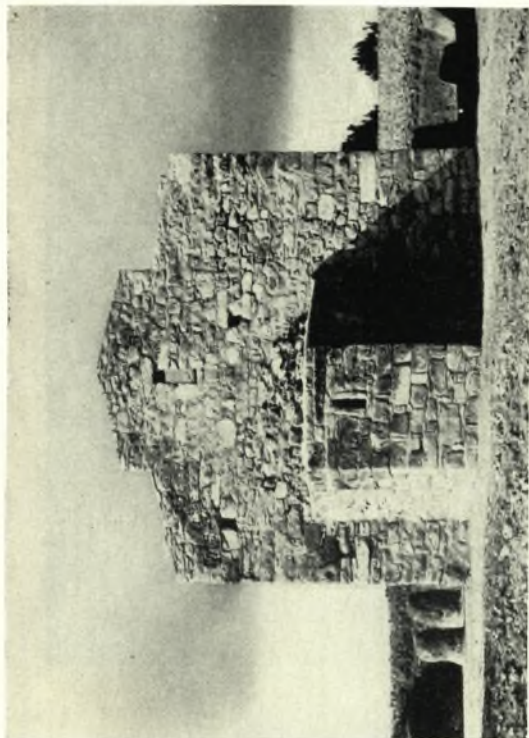
Π. ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ

Βοιωτία. Σχηματάρι. Ναός Ἁγίου Ἰωάννου: α. Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, β - γ. Γλυπτά
Π. ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ

Βοιωτία. Σχηματάρι: α. Γλυπτά ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου,
β. Ὁ ναὸς τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς μετὰ τὰς ἐργασίας

Βουωρία: α - β. Σχηματάρι. Ο ναός τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς πρὸ καὶ μετὰ τὰς ἐργασίας.
γ - δ. Θῆβαι. Τοῖχοι κτηρίου ἐπὶ τοῦ ψηφιδωτοῦ δαπέδου ἐν τῷ οἰκοπέδῳ Σταμιάτη

Π. ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ

Βοιωτία. Θήβαι. Οικόπεδον Σταμάτη: α - β. Τὸ ψηφιδωτὸν δάπεδον καὶ τὸ δυτικὸν μέρος αὐτοῦ

Π. ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ

Βοιωτία. Θήβαι. Οικόπεδον Σταμάτη: α - β. Οί μήνες Ιούλιος και Φεβρουάριος ἐκ τοῦ ψηφιδωτοῦ
δαπέδου

Π. ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ

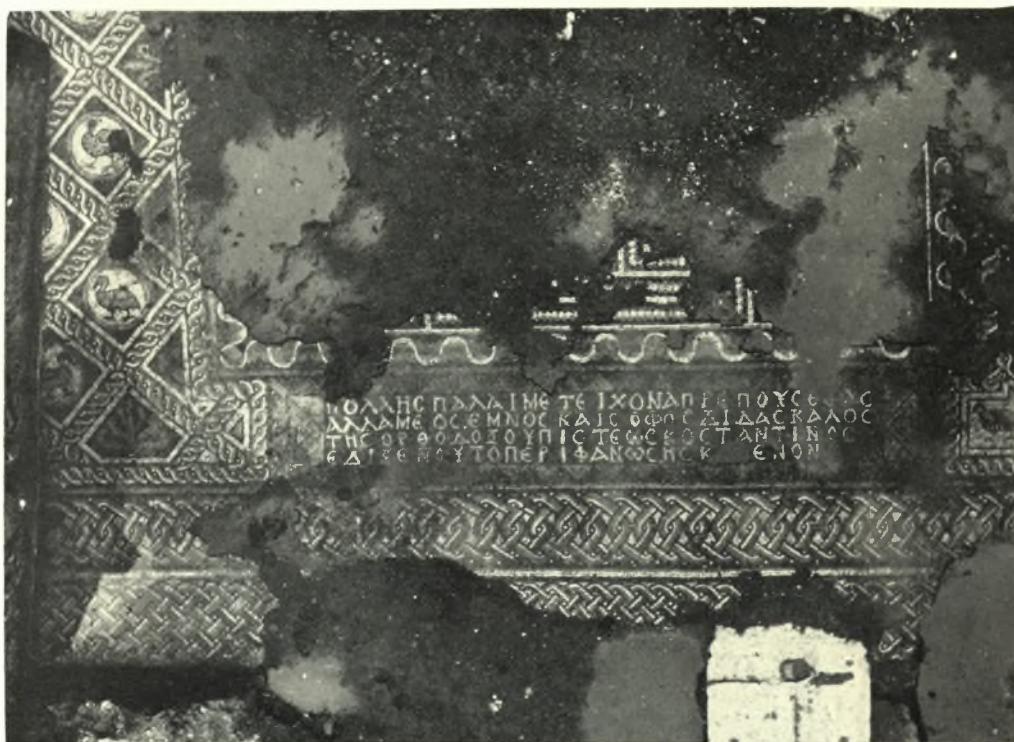
Βοιωτία. Θήβαι. Οικόπεδον Σταμάτη: α - β. Οί μήνες Μάιος και Ἀπρίλιος ἐκ τοῦ ψηφιδωτοῦ δαπέδου

Π. ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ

Βοιωτία. Θήβαι. Οικόπεδον Σταμάτη: α. Ὁ Ἄκκωλος, β. Ἐπιγραφή

Π. ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ

Βοιωτία. Θήβαι. Οἰκόπεδον Σταμάτη: α. Τὸ ἀνατολικὸν μέρος τοῦ ψηφιδωτοῦ δαπέδου, β. Πτηνὸν

Π. ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ